

Barn og unge med problematisk og skadeleg seksuell åtfærd

Introduksjon til skoleveiledar

NFSS Svolveær april 2022

Oddfrid.Skorpe.Tennfjord@stolav.no

Marita.Sandvik@stolav.no

Nasjonalt kompetansenettverk
(RVTS Midt v/ Oddfrid S. Tennfjord har koordinatorsansvaret)

Nasjonalt klinisk SSA-nettverk
(V27 v/Monica Jensen har ansvaret)

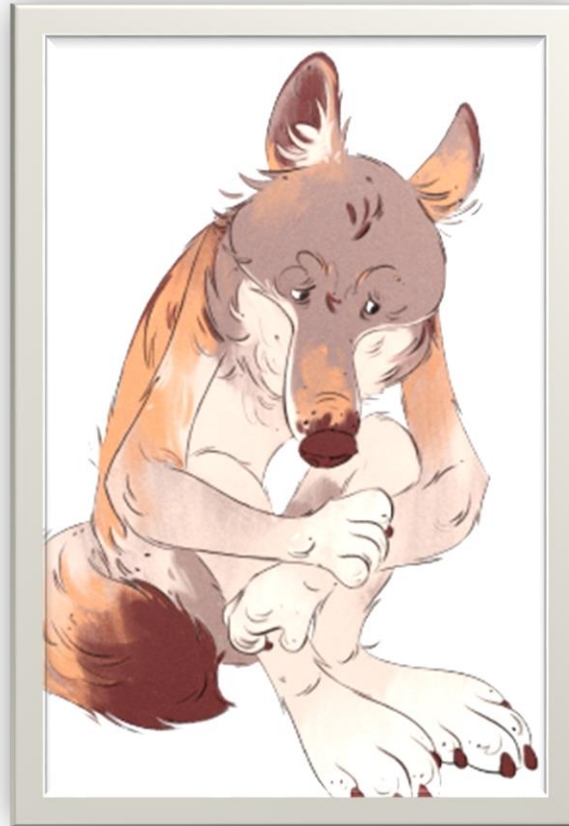
Habiliterings-tjenesten nasjonalt prosjekt (Randi Hjelmervik, Habtjen, Hgsd)

Forskning:
Phd og masteroppg
++

Barn og unge med skadeleg seksuell åtferd

Kor mange som krenkar andre

- **USA:** Barbaree og Marshall (2006):
30 % - 50 % av seksuelle overgrep blir utført av barn under 18 år.
- **Norge: KRIPOS sin rapport 2016:**
 - 225 mindreårige anmeldt i 2016
 - 1 av 3 er under 15 år
 - Mange av disse er anmeldt av fleire fornærma
 - Av dei som er domfelt for seksuallovbrot er over halvparten i aldersgruppa 15-24

Forekomst Norge – selv utsatt

NOVA (Ung vold 2015):

29% av jentene (avgangselever i videregående)

7 % av guttene

- Hadde opplevd minst èn type seksuelt overgrep

Voldtekt/voldtektsforsøk: 9% av jentene og 1 % av guttene

50% av overgrepene mot jenter var begått av jevnaldrende eller noe eldre gutter

«Har overtala, pressa eller tvunge nokon til å delta i seksuelle aktiviteter?» (sjølvrapportering)

Utval: Elevar i vgs, 15-19 år
(Mossige og Abrahamsen, 2007;
Mossige, Ainsaar og Svedin, 2007)

- **Norge:**

9.5 % av gutane
(ofre oftast jenter 10-14 år)
1,5 % av jentene

- **Sverige:** 10.1 % av gutane og 2.4 % av jentene
- **Polen:** 21.7 (gutar) og 4.2 % (jenter)

Barn med skadeleg seksuell åtferd er ei heterogen gruppe

- Ei aukande merksemd om at faktorar som fører til at individ utøver skadelege seksuelle handlingar er både **komplekse og breispektra**
- Frå fokus på individ og seksualitet til «individ i kontekst»-perspektiv
- Krev samarbeid mellom fleire fagpersonar/instansar og barnet/ungdommen og denne sin familie

Kven er dei?

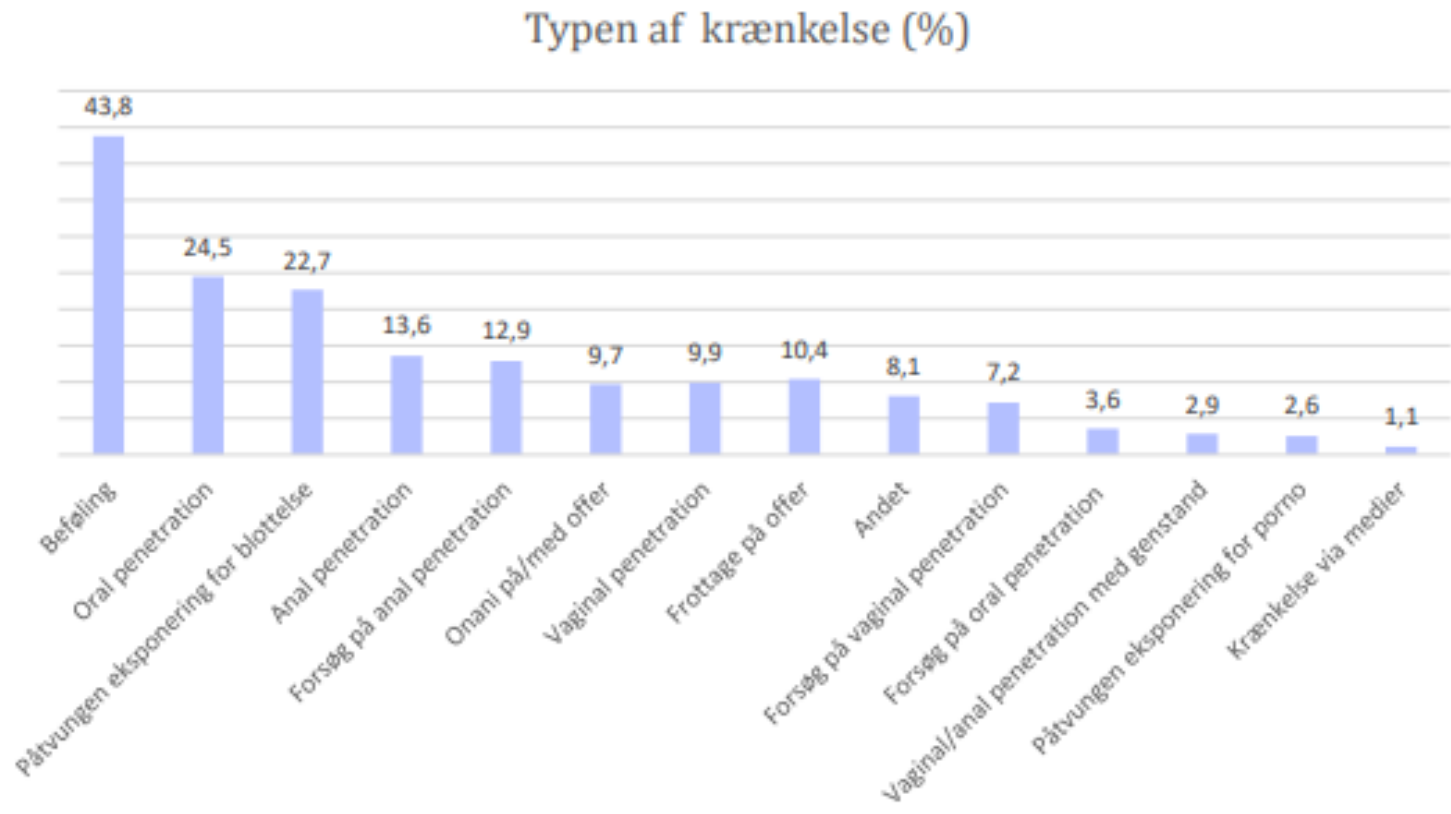
Norske og danske data

(Kleive og Garbo, 2015; Januscentret, 2003-2020)

- **Janussenteret, DK Klientar (N = 584):**
 - Alder: 12,2 år på henvisningstidspkt
 - Gjennomsnitt for første overgrep er 11 år
 - 85 % er gutter
 - 15 % jenter (talet har stige dei siste åra)
- **V 27 tilfellsintervjuer (N = 273 telefonar)**
 - Alder: Gjennomsnitt 13,4 år og median er 14 år.
 - 86,8 % er gutter.
 - 8,4 % er det ei jente, resten ukjent.

Seksuelt krenkende atferd (Januscentret 2003-2020)

Figur 5.3: Procentmæssig fordeling af type af krænkelse (N=719)

Relasjon mellom krenkar og utsette V27 (2015) Januscentret (2003-2020)

• Type relasjon	V27%	Januskonsult %
• Sysken	20,9	27.9
• Stesysken	5,1	
• Fostersysken/ i fosterheimen	4,0	10.7
• Anna slekt	11,7	5.8
• Nabo/bekjent	30,8	10.6
• Framand	3,3	3.4
• Venn/venninne		3.8
• Ukjent/anna	22,3	4.8
• Barn i dag- institusjon/skule		33 %

Mental kapasitet – IQ (WISC) N = 507

(Januscentret rapport 2003-2020)

- 50.1 % av klientane har normal IQ (85-115)
- 4.1 % er godt eller svært begava, (IQ over 116)
- -> V27 (Norge, N = 54): IQ 85 eller høgare: 45 %

- 25.8 % *nedre normalområde (IQ = 70-85)*
V27: 42 %

- **14.2 % lett utviklingshemming (IQ 50-69)**
- **5.7 % moderat utviklingshemming (IQ 49-35)**
- V27: 12% (har slått saman gruppene)

do not alter or reproduce

Autismespekterforstyrrelser, ADHD og tilknytningsproblem

Januscentret rapport 2003-2020, N = 584/514

- Diagnostisert autisme før kjem til Janusc: 7.7 %
- **Teikn på autisme: 17. %**

- Diagnostisert med ADHD før kjem til Janusc: 24.3 %
- **Teikn på ADHD: 74.9 %**

- **87 % har forstyrrelser i tilknytningsevne**

Sjølve utsett for **overgrep og omsorgssvikt**

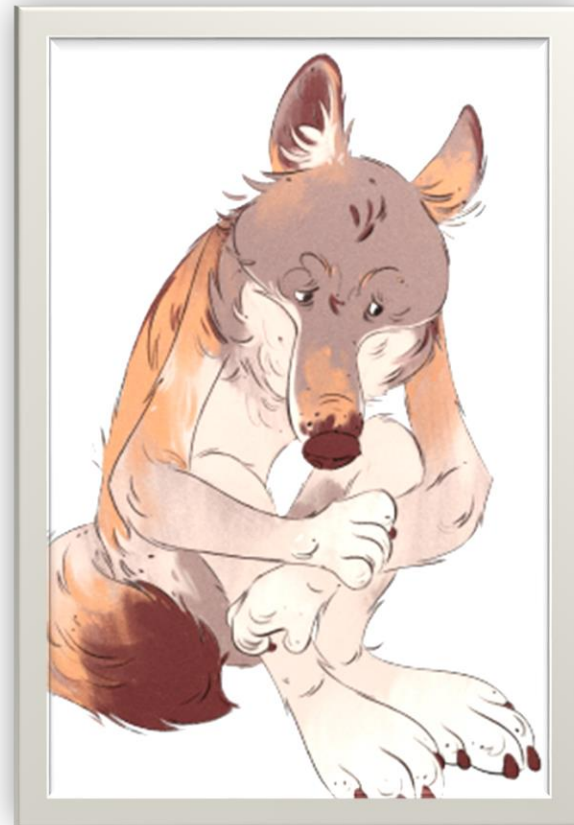
Januscentret oppsamlingsrapport for 2003-2021
(N=619, alder 4-18 år)

- 38 % utsett for fysisk vald
- 44 % utsett for psykisk vald
- 35 % seksuelle overgrep
- **-> 8 av 10 er utsett for ein form for omsorgssvikt!**

- **Tal frå Januscentret i 2014 :**
21 % har vore utsett for seksuelle overgrep av nokon i familien, *typisk nok av eit anna sysken*

Det er ulike årsaker til at barn og unge krenkar andre

Skoleveileder om sunn, bekymringsfull og skadelig seksuell atferd

Definisjonskontinuum (Simon Hackett)

Sunn og god seksuell atferd

Gjensidighet, samtykke, aldersadekvat, utprøving, lek, moro, ingen maktforskjell (styrke, størrelse, alder, status, kognitivt)

Problematiske seksuell atferd

Ikke passende i situasjon eller relasjon, ikke aldersadekvat, impulsiv, påvirket av jevnalderpress, selvregulerende, fornærmet ikke redd/skremt og føler seg fri til å fortelle

Skadelig seksuell atferd

Skadelig for fornærmede, skadelig for utøver, ikke aldersadekvat, planlagt, hemmelighold, bruk av makt, fornærmede har negative reaksjoner, innslag av frykt, sinne, aggresjon, gjentakende atferd, økende i frekvens, vanskelig å avlede/stoppe

https://www.youtube.com/watch?v=sDG_uKdaxws

Veilederen består av
2 hoveddeler + vedlegg

1. Faglig forståelse av barns utvikling

2. Sunn, bekymringsfull og skadelig seksuell atferd

Til hvert kapittel er det en tilhørende **tiltaksdel**

Til hver kapittel foreslås **ressurser** (litteratur, nettsider, materiell, filmer mm)

Vedlegg: Mal for trygghetsplan, samarbeidspartnere, straffeloven, Eksempel på håndtering av problematisk og skadelig seksuell atferd i barne-og ungdomsskole

VEILEDERENS OPPBYGNING

Denne veilederen er bygget opp etter prinsippene i Trafikklyset hvor seksuell atferd deles inn i grønn, gul og rød atferd, tilsvarende sunn, problematisk og skadelig seksuell atferd. Enkelte ganger kan det være vanskelig både for det utøvende og utsatte barnet, å skille mellom sunn seksuell lek og en seksuell atferd som er bekymringsfull og skadelig.

Veilederen består av 2 hoveddeler samt en vedleggsdel:

1. FAGLIG FORSTÅELSE AV BARNES UTVIKLING, SIDE 6

2. NORMAL, BEKYMINGSFULL OG SKADELIG SEKSUELL ATFERD

HAR HVERT SITT KAPITTEL. TIL HVERT KAPITTEL ER DET EN TILHØRENDE **TILTAKSDEL**:

- Normal seksuell atferd, side 10
- Tiltak som fremmer en sunn seksuell utvikling, side 12
- Bekymringsfull og problematisk seksuell atferd, side 16
- Tiltak ved bekymringsfull eller problematisk seksuell atferd, side 18
- Skadelig seksuell atferd, side 22
- Tiltak ved skadelig seksuell atferd, side 24

VEDLEGG

1. Eksempel på håndtering av skadelig seksuell atferd i barneskole, side 29
2. Eksempel på håndtering av problematisk seksuell atferd ved ungdomsskole, side 30
3. Ivaretagelse av den utsatte, side 31
4. Mal for dokumentasjon og informasjon når skadelig seksuell atferd er avdekket, side 32
5. Trygghetsplaner i skolen, side 34
6. Seksuallovbrudd, side 40
7. Aktuelle hjelpetjenester/ etater å samarbeide med, side 41

Faglig forståelse

- Trygghet
- Relasjon
- Regulering

- Hjernegod klasseledelse og toleransevinduet
- Forståelse av barns utvikling – hva ligger bak atferdsuttrykket?

- Skremt barn eller skremt barn?
- Nevrologisk betingede vansker?

3 – delt hjerne – Bank på i rett etasje!

- **1.etasje: Sanseshjernen** – (hjernestammen og lillehjernen) – regulerer automatiske responser
- **2.etasje: Føleleshjernen** – emosjonell og sosial utvikling (det limbiske system)
- **3.etasje: Tenkehjernen** – (prefrontal korteks) - kognitiv utvikling

2. NORMAL SEKSUELL ATFERD

Summ og normal seksuell atferd er atferd som er spontan, nysgjerrig og lystbetont.

Den skal være gjensidig og likeverdig med tanke på alder, størrelse, modning og kognitiv fungering

Seksualitet er en del av det å være menneske, og utvikles hele livet fra fødsel til død. Barns seksualitet er preget av nysgjerrighet og utforskning og kan ikke sammenliknes med voksens seksualitet. Barns seksualitet uttrykkes på mange måter; gjennom språk, ved berøring, utforskning av egen eller annens kropp, seksuell aktivitet, lek og samspill.

SEKSUELL GLEDE OG MESTRING

I barneårene legges grunnlaget for seksuell glede og mestring, og for tryggheten til å bestemme over egen kropp. Erfaringene i disse tidlige årene danner grunnlaget for tilknytning og intimitet senere i livet.

SEKSUELL LEK

Barn leker ofte leker der seksualiteten utforskes. De kan leke alene eller sammen med andre. At barn utforsker kroppen sin og tar på kjønnsorganene sine er helt normalt. Hvordan voksne reagerer på dette - både med ord, tonefall og ansiktsuttrykk, er med på å forme barnets oppfattelse og følelser knyttet til seksualitet. Det er viktig at barnets utforskning anerkjennes da den seksuelle leken er med på å gjøre barnet kjent med egen kropp, og bli bedre i stand til å sette og respektere grenser.

KUNNSKAP OG TRYGGHET

Et positivt forhold til seksualitet og kunnskap om egen kropp, egne verdier og holdninger, er viktig for å utvikle en trygg seksuell identitet. Slik oppnås seksuell glede og gode seksuelle handlingsmønstre. Se s. 14 i veilederen om seksualundervisning.

Gi barn ærlige og saklige svar. Dette kan være med på å skape et fundament for en åpen dialog i fremtiden.

TILTAK SOM FREMMER EN SUNN SEKSUELL UTVIKLING

Generelle tiltak i klasserommet forankret i klasseledelse, sosial og emosjonell kompetanse og seksualundervisning danner en viktig grunnmur i forebyggingen av problematisk og skadelig seksuell atferd. Tiltakene harmonerer derfor i stor grad med eksisterende programmer og fokusområder i skolen, og tar alle utgangspunkt i lærerens viktige rolle og posisjon i klassefelleskapet.

«Gi mulighet for å gi barnet/ungdommen positiv tilbakemelding og informasjon» (Trafikklyset, s. 4)

1. GOD KLASSELEDELSE

Nordahl m.fl. (2005) trekker fram relasjonsorientert og proaktiv klasseledelse som viktige betingelser for å forebygge uønsket atferd. Relasjonen mellom lærer og elev er også en av de faktorene som har størst effekt på læringsutbytte (Hattie, 2009) og betydning for elevens psykiske helse (Drugli, 2012). Prinsippene i relasjonsorientert og proaktiv klasseledelse legger til rette for at lærere kan komme i posisjon til alle elever.

Nyttige ressurser:
«Folkehelse og livsmestring i skolen» (Ringereide og Thorkildsen, RVTS Sør), PEDLEX
Ringereide og Thorkildsen (2019)
Hattie (2008)

«Elevs relasjoner til lærere er viktig for utviklingen av sosial kompetanse.» (Veileder Udir, s.26)

RELASJONSORIENTERT KLASSELEDELSE

- Bli kjent med eleven som individ
- Hils på hver elev (f.eks håndhilse)
- Bruk navn
- Lytte/bekrefte
- Fysisk berøring (f.eks klapp på skulda)
- Blikkontakt
- Gi ros og positiv oppmerksomhet
- Vis interesse ved f.eks å spørre om fritidsaktiviteter, hobbyer o.l.
- Gjør hyggelig ting f.eks. spill/lek
- Bruk humor
- Fortell om deg selv (litt privat)

NB! Bruk tid på relasjonen til foresatte

PROAKTIV KLASSELEDELSE

- Forutsigbarhet
- Elevene kjenner rutiner og regler
- Lærer roser positiv innsats og atferd
- Klasseleder gir gode og tydelige beskjeder
- Gjennomtenkte fysiske rammer
- Gjennomtenkt struktur og organisering

(Eksemplene er inspirert av Webster-Stratton (2005) og Bergkastet m.fl (2009))

BEKYMRINGSFULL OG PROBLEMATISK SEKSUELL ATFERD

Bekymringsfull ell er problematisk seksuell atferd er utenfor det som betegnes som sunt og normalt. Det er atferd med bekymringsfull intensitet og hyppighet eller atferd som ikke samsvarer med alders- eller utviklingsmessig modenhet. Det kan også være ulikhet i dominans ved at en for eksempel opptrer truende eller tilbyr noe (f.eks. klar eller godteri), for at den andre skal være med på seksuell lek.

TRAFIKKLYSET KAN HJELPE OSS MED Å SKILLE

Enkelte ganger kan det være vanskelig å skille mellom sunn seksuell lek og en seksuell atferd som er bekymringsfull og skadelig for både det utøvende og utsatte barnet. Kunnskap om normal utvikling og tegn på at atferden skifter karakter, er derfor viktig. Seksuell atferd kan ha også ha ulike motiver og meninger for barn i forskjellige utviklingsstadier. «Trafikklyset» er et godt hjelpemiddel for voksne til å identifisere og vurdere seksuell atferd som vekker bekymring. (Se Trafikklyset på www.seksuellatferd.no)

PORNOGRAFI

Mange er nysgjerrige på sex, og bruker porno som en kilde av flere, til kunnskap om seksuell aktivitet. Ifølge barn- og medieundersøkelsen fra 2020 har 70% av guttene og 25% av jentene mellom 13 og 18 år sett på porno. Særlig guttene søker selv jevnlig opp porno, noen fra de er 10 år gamle

De fleste klarer å skille mellom pornografi og virkelighet, men for noen er dette vanskelig. Yngre barn kan finne pornografi veldig skremmende. Det å sjekke ut porno hører til i en vanlig seksuell utvikling samtidig som det kan påvirke holdninger og seksuell atferd, også i bekymringsfull retning.

Pornografi er lett tilgjengelig, og noen barn og unge står i fare for å utvikle en form for pornoavhengighet som kan påvirke normal seksuell utvikling, utvikling

TILTAK VED BEKYMRINGSFULL ELLER PROBLEMATISK SEKSUELL ATFERD

Dersom ansatte på skolen får mistanke om at en elev utviser problematisk eller bekymringsfull seksuell atferd, er det viktig å gå videre med dette. Ofte kan bekymringen starte med en vag magesfølelse og en usikkerhet om den grenseoverskridende atferden. Drøft bekymringen med ekspertise på feltet så tidlig som mulig, slik at riktige tiltak blir satt inn så fort som mulig på skolen. Slik kan skolen undersøke, observere og kartlegge for å hindre at atferden fortsetter eller eskalere. Samtidig er målet å hjelpe barnet eller ungdommen til en sunn seksuell atferd.

«Behov for observasjon og samle informasjon for å sikre rett handling fra voksne» (Trafikklyset, s.5)

Å SNAKKE MED BARN OG UNGE OM VANSKELIGE TEMA

I samtaler med barn som utviser bekymringsfull atferd er det viktig å tørre å stille spørsmål om hvordan barnet har det, og følge opp egen bekymring med flere samtaler. Voksne skal bry seg og vise interesse ved å stille åpne spørsmål, vise trygghet og tåle barnas fortellinger. Slik kan tillit bygges. Barn forteller ofte til en de har spesiell tillit til, og denne tilliten skal man forsøke å opprettholde selv om man må ha hjelp av andre voksne for å hjelpe, og er pålagt å gjøre noe for å stoppe vold og overgrep.

Forslag på åpningsspørsmål:

- «Du sa noe jeg har tenkt på, kan du fortelle meg mer om det?»
- «Jeg hørte hva du sa, hva handlet det om?»
- «Jeg har fått vite (si konkret hva det er). Dette vil jeg gjerne hjelpe deg med, men da trenger jeg å vite mer.»

Sjekk www.snakkemedbarn.no

Å VÆRE MENTALT TILGJENGELIG I SAMTALER

For å klare å «romme» barns sterke følelser og atferdsuttrykk, og stille gode åpne spørsmål, kreves det at vi selv klarer å holde roen og dempe egne sterke følelser og frustrasjoner. Dette kan være vanskelig når barnet oppleves som avvisende og provoserende. Toleransevinduet er en mye brukt metafor som kan hjelpe oss med å tåle og regulere slike uttrykk.

Se denne videoen: https://www.youtube.com/watch?v=ugC4EdmsK-Wc&feature=emb_logo

UTARBEIDE TRYGGHETSPLAN

Det kan ofte være hensiktsmessig å utarbeide en trygghetsplan også når atferd er bekymringsfull eller problematisk. Dette for å tenke gjennom ulike scenario som kan oppstå, og forebygge disse. (Se trygghetsplan s. 34 og vedlegg 5).

Trygghetsplanen kan gjerne utformes i samarbeid med barnet for å tydeliggjøre at den voksne vil gi støtte og hjelp til at han/hun ikke skal begå uheldige handlinger, og for å bli enige om formen på tilsyn og hjelp, hvem som gjør hva m.m. Se kasus fra barne-skole, s. 29.

SKADELIG SEKSUELL ATFERD

Skadelig seksuell atferd er skadelig både for barnet som utsettes og barnet som utfører handlingene og indikerer behov for umiddelbar reaksjon og handling fra voksne

Skadelig seksuell atferd er et paraplybegrep for det vi klassifiserer som en ikke- normativ og ikke-akseptert seksuell atferd. Dette er ofte atferd som er overdreven, hemmelighetsfull, grenseoverskridende, tvangspregget, regredierende eller truende.

KJENNETEGN PÅ SKADELIG SEKSUELL ATFERD HOS BARN OG UNGE

- Forskjell på maktforhold, modningsnivå og alder mellom barna
- Bruk av trusler eller tvang
- Manglende samtykke
- Atferden kan være grei, men situasjonen er feil
- Atferden er preget av hemmelighold og/eller planlegging
- Atferden øker selv om den blir forsøkt stoppet
- Den som har blitt utsatt er preget av negative følelser som frykt og sinne, eventuelt utagerer eller lukker seg inne i seg selv.

VIL IKKE GJENTA SKADELIG SEKSUELL ATFERD

De fleste barn vil ikke gjenta den skadelige seksuelle handlingen når de får tydelig grensesetting med forklaringer på hvilke konsekvenser dette kan gi både den utsatte og en selv. Noen vil også ha behov for veiledning på hvordan en skal håndtere og mestre sosial samhandling, seksuelle følelser, avvísning fra

Dersom skadelig seksuell atferd gjentas eller barnet/ ungdommen ikke responderer på korrigerende, veiledning og hjelpetiltak, må det henvises til barne- og ungdomspsykiatrien for en bredere utredning, risikovurdering og overgrepsspesifikk behandling.

BÅDE GUTTER OG JENTER

Det er flest gutter som utfører seksuelt skadelige handlinger, men det gjelder også jenter. Hos noen jenter kan det være en mer skjult og tabubelagt problematikk.

KJENNER HVERANDRE FRA FØR

Det er mest vanlig å utsette noen man kjenner (venner, søsken, skolekamerater, etc.). Noen utfører imidlertid også skadelige handlinger mot noen de ikke kjenner fra før.

ULIKE ÅRSAKER TIL ATFERDEN

Det kan være ulike årsaker til at barn utviser en skadelig seksuell atferd. For noen er det en uheldig eksperimentering med seksualitet, for andre kan det være en reaksjon på følelsesmessig, fysisk eller seksuelt misbruk eller omsorgssvikt. Noen gjør det etter å ha sett eller blitt vist mye pornografi eller at voksne har hatt sex foran barna. For andre er det mer impulsive handlinger som ikke er planlagte eller har noen klar årsak. Ofte kan den bekymringsfulle eller skadelige seksuelle atferden være en del av flere utfordringer (atferds- psykologisk- eller nevrologisk problematikk) hos barnet eller ungdommen, og må derfor sees i denne sammenheng og ikke som noe «eget». Det er imidlertid også en betydelig prosentandel som ikke har andre synlige vansker, og som har kognitive og sosiale evner innen normal-

RUTINER FOR TVERRFAGLIG SAMARBEID I SAKER MED SKADELIG SEKSUELL ATFERD

Skolens ansatte	<ul style="list-style-type: none">• Stoppe atferden• Informere skolens ledelse
Skolens ledelse	<ul style="list-style-type: none">• Kontakte barnevern (og politi)• Sette inn akutte trygghetstiltak på skolen
Barnevern	<ul style="list-style-type: none">• Koordinere den tverrfaglige innsatsen• Avholde samråd innen 3 virkedager
Roller førstelinje	<ul style="list-style-type: none">• Familievernkontoret: Veiledning og hjelp til familien• Skole: Implementere trygghetsplan utarbeidet i samråd• Helseyskepleier: Veiledning og samtaler på skole• PPT: Veiledning og tilpasset pedagogisk tilbud for elev• Kommunepsykolog: Veiledning, utredning og behandling av elev
Roller andrelinje	<ul style="list-style-type: none">• BUP: Utredning og behandling av elev• Habiliteringstjenesten for barn og unge: Veiledning og utredning av elev
Tilgjengelig spesialist-kompetanse	<ul style="list-style-type: none">• Ressursenheten V27, Betanien Bergen• Statens barnehus• RVTS• Konsulatsjonsteam

Samråd

- <https://kurs.seksuellatferd.no/forebygging-og-haandtering/6-tiltak-ved-skadelig-seksuell-atferd/samraad/>

Riktig og god hjelp fordrer en bred kartlegging

- Risiko og gjentakelsesfare
- Psykologisk fungering
- Hva som ligger til grunn for handlingen
- Barnets livssituasjon
- Ressurser, sterke sider og beskyttende faktorer.
- Med mål å forstå barnets atferd ut ifra dets miljømessige og kulturelle kontekst.
- Bør danne grunnlaget for videre avgjørelser om hvilke typer tiltak og behandling som behøves

Skoleveiledaren har 2-sidig perspektiv

Sikkerheit-tryggleik

- **Tryggleiksplanar**
- Tilsyn
- Risikovurdering

**Utvikling
Vekst
Meistring**

- Trygg omsorgsbases
- Opplæring
- Veiledning
- Sosial støtte
- Behandling/hjelp

Korleis vurderer risiko for gjentakningar av SSA

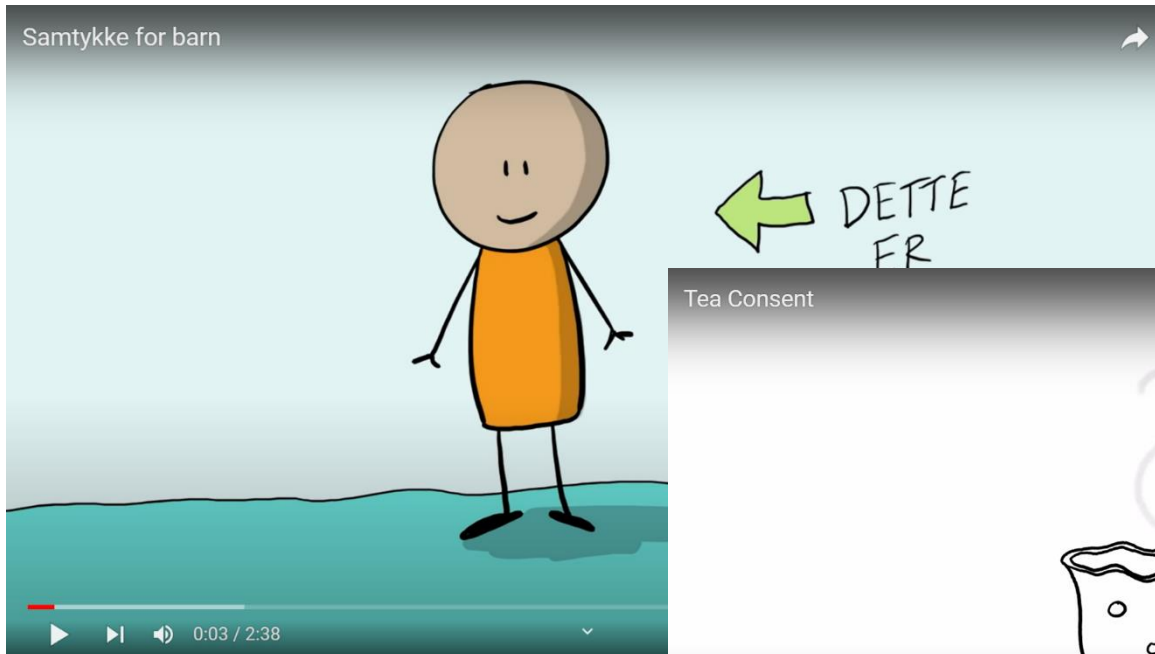
Me har ulike sjekklister som hjelpemiddel i ei slik vurdering:

Anbefalt brukt i Norge:

- ERASOR
- AIM 3
- START AV
- PROFESOR
- ARMADILLO (for voksne også med utviklingshemming)

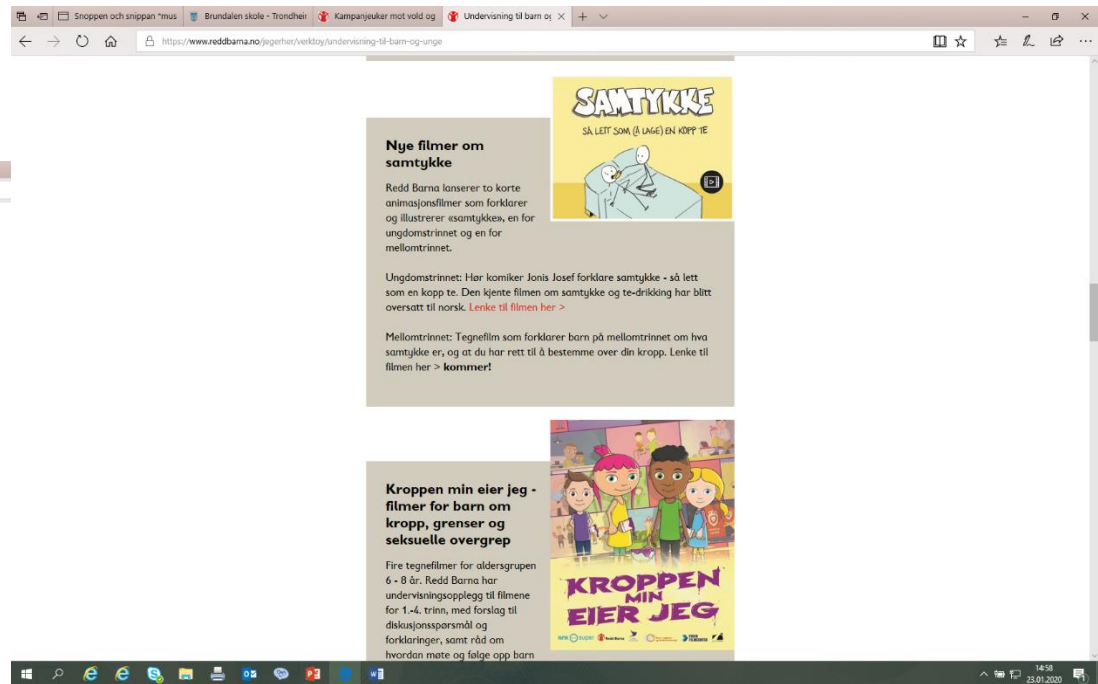
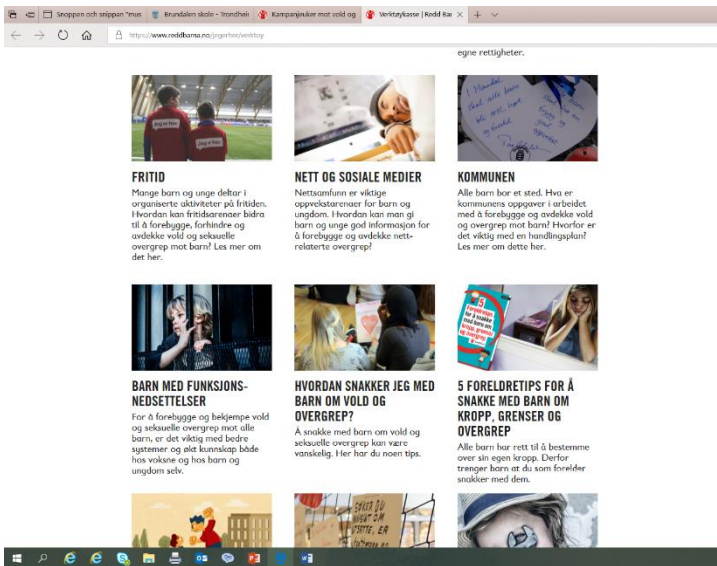

- (6111) Samtykke for barn – YouTube
- Tea Consent – YouTube

- <https://www.reddbarna.no/jegerher/verktoy>

Snakke sammen

En samtale kan skape tillit og trygghet, men også det motsatte. Snakkemedbarn.no skal hjelpe deg å ta viktige samtaler med barn du er bekymret for.

For å bli flink til noe må vi øve. Derfor har vi laget simulerte samtaler med barn, så du kan øve på å gjøre det trygt nok for barn å fortelle sin historie til deg. Lær om hva som er viktig å tenke på når et barn kanskje er utsatt for vold eller overgrep.

Du kan øve alene eller sammen med kollegaer. Snakkemedbarn.no krever nettleseren **Google Chrome** og kan spilles på PC, Mac eller nettbrett. Velg hvem du vil snakke med og følg instruksjonene for å komme i gang.

Hvem vil du snakke med?

Emilie 16 år

Emilie har kommet med mange nye og dyre ting på skolen. Hun har satt seg inn i en bil med en eldre mann. Hvor kommer tingene fra?

Thea 12 år

Thea var aktiv i idrett, men har nå sluttet. Venninnene hennes har fortalt deg om en bekymring de har rundt Thea.

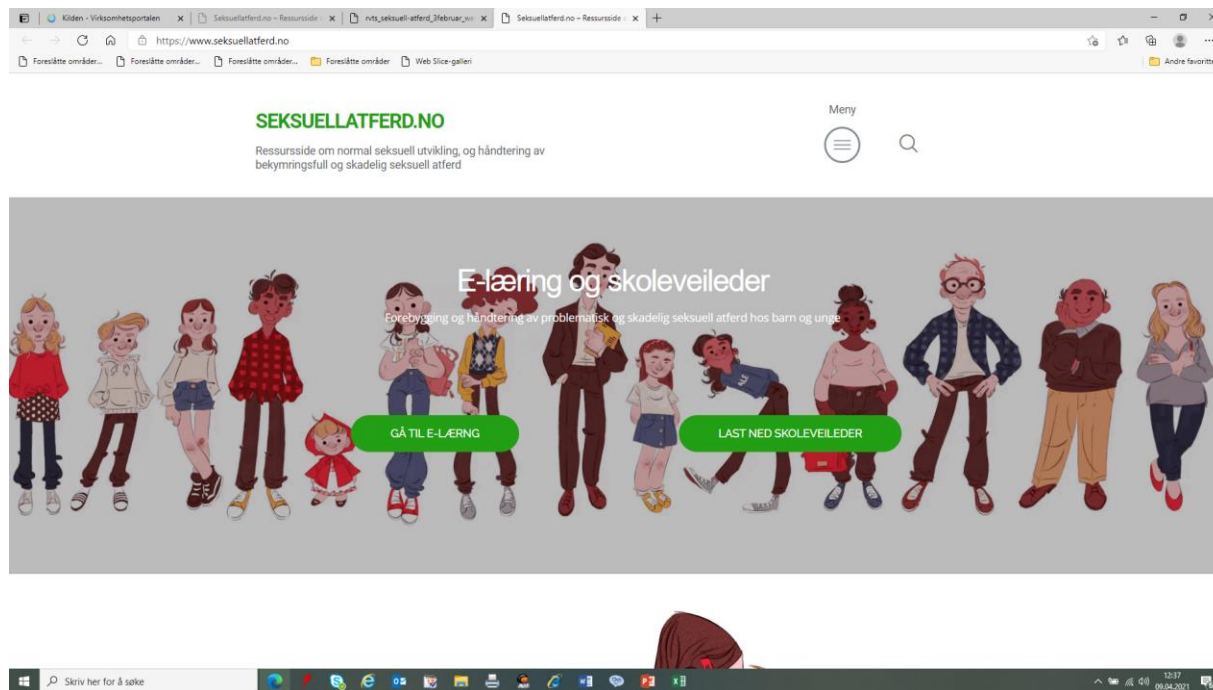

Lucas 12 år

Lucas oppleves som vanskelig å håndtere i klasserommet, og medelever har begynt å unngå ham.

Skoleveileder og e-læring tilgjengelig på www.seksuellatferd.no

**Bruk materialet til å fremme sunn seksuell utvikling og
forebygge skadelig atferd
Ta kontakt ved spørsmål, tanker og tips**

Oddfrid.skorpe.tennfjord@stolav.no
Marita.sandvik@stolav.no